

Saruna ar Latvijas Bibliotekāru biedrības priekšsēdētāju Māru Jēkabsoni

Kāpēc lauciniekam tiek liegta info

Arno JUNDZE

Šīs intervijas priekšvēsture īsumā ir šāda. Pēdējo nedēļu laikā vairāki mediji ziņoja par Līmbažu novada pašvaldības plāniem optimizēt vairākas bibliotēkas, samazinot to darba laiku teju uz pusi. Tam sekoja bibliotekāru un bibliotēku lietotāju protesti, bet Latvijas rakstnieki izplatīja vēstuli, kurā aicināja šādu optimizāciju apturēt, jo tā būtiski apdraud lauku iedzīvotāju iespējas saņemt informāciju. Kopš tā brīža ir pagājis kāds laiks, tomēr jautājums turpina būt aktuāls visas Latvijas mērogā. Ko par situāciju domā Latvijas bibliotekāri, par to saruna ar Latvijas Bibliotekāru biedrības priekšsēdētāju Māru Jēkabsoni.

- Vai šādai bibliotēku optimizācijai, pret kuru iebilst Latvijas rakstnieki, varētu būt negatīvas sekas?

- Protams, ka var būt negatīvas sekas. Jāsāk ir ar to, ka var saprast pašvaldības - budžets samazinās, iedzīvotāju skaits samazinās, dzīves dārdzība un infācija aug. Tomēr ir jāatrod vidusceļš. Galvenā bīstamība, ko rada bibliotēku darba laika un personāla samazinājums, ir tā, ka tiek ierobežota iedzīvotāju piekļuve informācijai. Starptautiskā līmenī tiek atzīts, ka tiesības uz informāciju ir viena no cilvēku pamattiesībām. Piekļuve informācijai veicina attīstību, kompetentu lēmumu pieņemšanu. Ja tiek ierobežota piekļuve informācijai, tas nozīmē, ka tiek bremsēta vietējās sabiedrības attīstība un diemžēl arī pašas pašvaldības kompetentu lēmumu pieņemšana.

- Kā ir ar Gaismas tīklu? Šo lielo projektu, kas nodrošināja bibliotēku atdzimšanu. Būtbū jau, bibliotēku aizverot, tas konkrētajā vietā tiek izslēgts.

- Gaismas tīkla projekta idejiskais pamats bija tas, ka bibliotēkām ir jābūt pieejamām visur, kur ir cilvēki. Uz pašu Gaismas tīklu tas varbūt arī tehniski nekādu ietekmi neatstāj, citur tas joprojām darbojas, tomēr tas atstāj efektu uz vietējiem iedzīvotājiem, kam tiek liegta piekļuve informācijai. Velos uzsvērt, ka, neraugoties uz to, ka vienmēr tiek norādīts - vietējās bibliotēkas finansē pašvaldība - un allaž tiek saņemti aizrādījumi par to, ka valsts iestādes jauca pašvaldību lietās, ir jāatgādina - pašvaldībām ir atbildība pret saviem iedzīvotājiem un ir atbildība piedāvāt bibliotēku pakalpojumus. Vieni ir ne tikai tiesības ar šīm bibliotēkām nosacīti darīt to, ko pašī vēlas, bet ir arī atbildība piedāvāt un nodrošināt šo pakalpojumu. Jo sevišķi uzsvērot, ka lauku iedzīvotājiem nomājās vietās, lai cik viņu tur arī būtu, ir tādas pašas tiesības kā pilsētu iedzīvotājiem. Ar ko, piemēram, pensionārs Rīgā ir privilēģētāks par

MĀRA JĒKABSONE. «Latviešiem vispār tāds temperaments - esam locīrtīgi, neiesim lūgties, prasīt. Ir jāiet, jāprasa, jāizstāv sava bibliotēka. Kādreiz ir bijuši anekdotiski piemēri - nu ko es tur iesu lūgt un prasīt. Bet, kad beidzot aiziet un paprasa, tad iedod»

pensionāru laukos kaut kur pierobežā? Kāpēc lauciniekam tiek liegta informācijas pieejamība?

- Vai tiesa, ka viens no bibliotēku darba efektivitātes rādītājiem ir apmeklētība? Vai, noliekot bibliotēku uz pusslodzi un atverot trīs reizes nedēļā, netiek veidota situācija, ka laika gaitā apmeklētāju skaits samazināsies un tad būs iespēja teikt - bibliotēka strādā neefektīvi, slēdzam to ciet? Rakstnieku komunikācijā ar bibliotekāriem šādas bažas ir izskanējušas.

- No vienas puses, man negribētos domāt, ka atsevišķas pašvaldības varētu būt tik jaunas, ka tas nāktu kā stratēģisks lēmums, tomēr, no otras puses, tiesām tas var radīt ģeometriskas progresijas efektu, kad viena darbība veicina konkrētu likumsakarību. Nevienam nav noslēpums, ka grāmatu izsniegums kritas visā pasaulē. Bibliotēkas tāpēc ļoti strādā, lai piesaistītu cilvēkus grāmatām un literatūrai, lai noturētu lasīt mīlošos cilvēkus vismaz esošajā līmenī. Tā ir tendence ir tāda, ka kritas izsniegumu skaits, bet aug apmeklējumu skaits. Bibliotēka šo apmeklējumu nodrošina ne tikai ar grāmatu piedāvājumu. Bibliotēkas organizē pasākumus, nodrošina piekļuvi dažādiem resursiem, tās ir tikšanās un komunikācijas vietas, kas veido vietējo kopienu. Ja tiks samazināts darba laiks, grāmatu izsniegumu tas varbūt arī tik ļoti neietekmēs. Tie, kas gribēs lasīt, atrās uz bibliotēku tās darba lai-

kā, nodos izlasīt, panems jaunu grāmatu un ies mājās lasīt. Tika samazinātas un ierobežotas tiesi komunikācijas, savstarpējas apmaiņas, kultūras bagātināšanas iespējas. Kā bibliotēka, kas strādās trīs stundas dienā vai dažas dienas nedēļā, varēs nodrošināt šo komunikācijas un kultūras funkciju?

- Vai arguments, ka lauku novados daudzviet vairs neeksisā sabiedriskais transports, varētu ietekmēt bibliotēku apmeklētību? Varbūt, ja vienā ciemā to optimizēs, ļaudis brauks uz kaimiņu pagasta bibliotēku ar saviem auto, velosipēdiem, zirgu pajūgiem?

- Pašvaldībām tiesām ir jādomā, ko darīt, lai šādās situācijās daļa cilvēku netiek izolēti un nepalik bez bibliotēku pakalpojumiem. Mums Latvijā ir divi piemēri ar bibliobusiem. Liepājas pusē Grobiņā un Ogres novada, Dažas pašvaldības ir vaicājušas konsultāciju un interesējušās par izmaksām - vai nav izdevīgāk slēgt atsevišķas bibliotēkas un pievest grāmatas ar bibliobusiem? Tas ir mūsu bibliobuss izmaksā diezgan dārgi. To pašvaldību ietekmēs, kur bibliobusus izmanto - stacionāra bibliotēka izmaksā lētāk. Tādī ir viņu aprēķini.

Pasaule ir tāda pieredze, īpaši Skandināvijas valstīs - viņi nodrošina tādu modeli, ka lietotāji var nokļūt bibliotēkā ārpus bibliotēku darba laika. Viņi nek ar savu laistāju karti tiek iekšā un pasākuma. Tas tomēr arī ir risks ar diviem ga-

trajā
u pamatā ir
tīga, Annas
ses
ma
Ozoliņš
ovskis
debijas
Zelta
lbumu
s uz
ā
iekšējie
estējošas,
s),

) un Souc,
tejnīeku
dāt par
ims.

ris
cis

ūrs
io Lotars
aska un,
dīs 100.
ontā ir
vts,
is Lauj
Kā viņa
gšanas
u
turš
r ko
līja,
s Par
s pops
l un
ris
as?
dz
m,

ās

ie

ti

s,

?

ts

āru Jēkabsoni

Informācijas pieejamība

liem. Lai šādas iespējas nodrošinātu, vajag diezgan spēcīgas tehnoloģijas, kas maksā pietiekami dārgi. Nezinu, vai Latvijas apstākļos vidēja līmeņa pašvaldība to varētu atļauties. Lētāk tomēr ir nodrošināt pilnu darba laiku bibliotēkaram.

- Vai Latvijā vispār ir tādas bibliotēkas, kur pats var nākt, piemēram, nakts vidū un lasīt, ko grib?

- Dažas ir - pamatā augstskolās. Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskajā bibliotēkā Ķīpsalā ir dienakts lasītava un Latvijas Universitātes Dabaszinātņu centrā Tornaikalnā. Cik esmu runājis ar šo bibliotēku pārstāvjiem, cilvēkiem tiešām patīk, studenti nakts stundās tur lasa, nekāds vandalisms nenotiek, bet, protams, tur vajadzīgas atbilstošas tehnoloģijas. Diez vai vidēja līmeņa pašvaldība var atļauties tādas tehnoloģijas, kādas var atļauties Latvijas Universitāte.

- Koks vienmēr ir ar diviem galiem, gan jau arī pašvaldību bibliotēkām ir savas problēmas un reizēm doma par darba optimizāciju ir pamatota. Cik, piemēram, ir tādu bibliotēku, kuras atrodas sliktā stāvoklī esošās ēkās, ko varbūt vieglāk būtu nojaukt, nevis remontēt. Par skaitļajām un labajām bibliotēkām runā visi, bet, braukājot pa Latviju un tiekoties ar lasītājiem, redzu, ka ne visi ir ideāli.

- Tā tas ir. Par mazajām bibliotēkām šāda statistika nav apkopota, tāpēc precīzu skaitu es nenosaukšu. Cik es zinu, piemēram, Ogrē un Talsos tiek plānota jaunu bibliotēku celtniecība. Talsiem ar lielo bibliotēku ir diezgan bēdīgi, bet, cik saprotu, notiek pārrunas. Visbēdīgāk šobrīd ar bibliotēku ir Bauskā. Tur tika izstrādāts fantastisks projekts, diemžēl nekas tālāk nevirzās. Jāpiebilst, ka šie trīs piemēri nāk no salīdzinoši lielo bibliotēku vidus. Ja runā par mazajām bibliotēkām, situācija ir dažāda. Ir mazas pašvaldības ar ļoti skaistām bibliotēkām. Tas atkarīgs no tā, cik pašvaldībai ir līdzekļu, kāda ir bibliotēkas vadītāja komunikācija ar pašvaldības vadību. Nevajadzētu domāt, ka pašvaldības ir tikai tās sliktās, kas nedod naudu. Es uzskatu, ka arī bibliotekāriem jāuzņemas daļa vainas. Daudz kas atkarīgs no tā, kā viņi spēj komunicēt ar savu pašvaldību. Var būt visādi individuāli gadījumi - nu, piemēram, neveicas tā komunikācija, bet, mainoties pašvaldības vadītājam, tūlīt viss notiek. Arī bibliotekāriem vajadzētu būt šajās zinā prasmīgākiem. Latviešiem vispār tāds temperaments - esam lecīgi, neesam lūgties, prasīt ir jāiet, jāprasa, jāizstāv sava

bibliotēka. Kādreiz ir bijuši anekdotiski piemēri - nu ko es tur iesu lūgt un prasīt. Bet, kad baidot atāiet un paprasa, tad ledod. Tāds nu ir tas bibliotekāru temperaments. Nav ko slēpt, ka darbojas ļoti labas bibliotēkas, kur strādā ļoti labi bibliotekāri par minimālo algu, piedāvā fantastiskus pakalpojumus. Taču ir arī bibliotekāri ar salīdzinoši normālām aldzinām, tomēr rezultāti ir tādi, kādi ir. Sava vaina droši vien jāuzņemas pašvaldībai, bet sava vaina arī bibliotekāriem. Varbūt jāpolicionē sevi savādāk.

- Līmbažu piemērs, visticamāk, nav atsevišķs gadījums, tā ir daļa no sistēmas, kaut kas tajā birst. Vai nav atkal pienācis laiks domāt par to, kā bibliotēkas attīstīsies tālāk?

- Tam es piekritu. Varam jau stingri pieturēties pie normatīviem aktiem, kas ir pieņemti pirms 20 gadiem, bet, protams, ir jāņem vērā demogrāfiskās, sociālās un ekonomiskās izmaiņas. Iespējams, tiešām ir pienācis laiks pārskatīt nozares vadošos normatīvos aktus. Tomēr jāpiebilst, ka bibliotēku normatīvā bāze ir ļoti labi izstrādāta, ar to varam būt leprni, jo pat tādās valstīs kā Vācijā šī normatīvā bāze ir salīdzinoši vājāka. Ir bažas, ka, likumus atverot, nonāksim pie nosacīti sliktāka rezultāta. Varbūt šie signāli ir jāuztver kā zīme, ka tomēr normatīvā bāze būs jāpārskata.

- Grāmatizdevēji sūrojas, ka pazudis VKKF atbalstītais grāmatu iepirkums, netiek vairs izdoti Kopoti raksti. Tos tagad pērk ļoti maz, neatmaksājas drukāt. Agrāk tieši bibliotēku atbalsts jāvis šos projektus noturēt virs ūdens.

- Esmu ne tikai Latvijas Bibliotekāru biedrības priekšsēdētāja. Strādāju LNB Bibliotēku attīstības centrā, un tā ir nodaļa, kas katru gadu vismaz divreiz gadā sniedz šo projektu VKKF. Līdz šim šie projekti tika bagātīgi atbalstīti, bet, nezinu, kas notika, pagājušajā gadā divas reizes sniežām, bet abi projekti diemžēl netika atbalstīti. Varbūt tas saistīts ar prioritāti atbalstīt simtgades pasākumus. Varbūt tas saistīts ar to, ka projektā mēģinājām iestrādāt arī e-grāmatas. Man personiski ļoti sāp sirds par to, ka nekustas uz priekšu e-grāmatu jautājums publiskajās bibliotēkās. Tās ir vēl viens lauks, kas varētu nozart celt un attīstīt. Tomēr sarunas ar izdevējiem līdz šim nav bijušas pārāk veiksmīgas, kaut gan bija pilotprojekts, kur mēs to izmēģinājām - dažas izdevniecības bija ļoti atsaucīgas. Ar to noteikti ir jāstrādā. Plin ti krūmos nemetīsim rakstus jaunus projektus. ■